پەڕاگەندەبوون لە باخچەکانی تاراوگەدا:

گفتوگۆیەک لەگەڵ (هەندرێن) نووسەری کتێبی (گوڵنارەکانی شوێنپێ لە باخچەکانی تاراوگەدا)

سازدانی: بەختیار کەریم
بۆ ماڵپەڕی دەنگەکان

بەشی پێنجەم

سنوورەکانی شار وەک سنوورەکانی ڕامان و بیرکردنەوە

"ئەو دەسەڵاتە سیاسی و ڕۆناکبیرییەی سلێمانی، وەک بەخۆنازینێک، هێندەی لە ئاستێکی رووکەشدا کار لەسەر بە دەڤەرکردن و قەتیسمانی ئەزموونی میرنشینەکانی بابان دەکەن، ئەوەندە کار لەسەر کردنەوە و پەرەپێدانی ناکەن. ئەگەر لە سەدەی نۆزدەدا فەرمانڕەوایەکانی میرینشینی بابان، وەک ماڵێک، بە دروستکردنی شاری سلێمانی یادەوەری بوونی کوردیان، ئاوەڵاکردبێتەوە، کەچی دەسەڵاتی ئەمڕۆ بە داخرانی دەرگای ئەو ماڵەدا سەرقاڵە. ئەگەر بەر لە سەدەیەک زیاتر، شاعیرەکانی ئەو دەڤەرە خەونیان بە گوتاری کوردییەوە بینیبێت، کەچی شاعیرانی ئەمڕۆی شاری سلێمانی گوتاری قەتیسمان دەنووسنەوە."

هەندرێن، (گوڵنارەکانی شوێنپێ لە باخچەکانی تاراوگەدا)

بەختیار: ئەگەرچی ناتوانین دیاردەی شارچێتیی بگێڕینەوە بۆ تاقە هۆکار و ڕووداوێکی مێژوویی دیارکراو، بەڵام دەتوانین بڵێین کە شارچێتیی لە سەردەمی دەسەڵاتی بەعسدا قووڵکرایەوە و، لە سەردەمی دەسەڵاتی پارتی و یەکێتییدا بەرەو ئاقارێکی سامناک ئاراستەکرا. با لێرەدا لە ڕەهەندە سیاسی، مێژوویی و کۆمەڵایەتییەکانی دیاردەی شارچێتی بگەڕێین و زیاتر سەرنجەکانمان ئاراستەی ڕۆڵی ئەو توێژە بکەین کە پێی دەڵێن ڕۆشنبیران. لە کتێبەکەتدا باس لە سەردانێک دەکەیت بۆ دەزگای سەردەم و بینینی "ڕەئوف بێگەرد" (ئەگەر هەڵە نەبم، ئەو چیرۆکنووسەی خەڵاتی باشترین ڕۆماننووسی وەرگرت). لەو سەردانەدا ئەگەرچی بێگەرد دڵنیایە کە تۆ *لەدایکبوونی هەولێریت*، بەڵام ڕێگە بەخۆی دەدات لەجیاتی ئەوەی باسی دۆخی ڕۆشنبیریی کوردیت لەگەڵدا بکات، نوکتەت لەسەر هەولێرییان بۆ بکات. بێگومان من خۆم وەک کەسێک کە زۆربەی ژیانم لە سلێمانی بەسەربردوە، بەتایبەتی ئەو کاتانەی هەرزەکارێکی نائاشنابووم بە هەموو شتێکی هەولێر، هەندێک جار نوکتەم لەسەر هەولێر کردوە یان بیستوە، نەک بەتەنها هەولێر بەڵکو هەموو ئەو شار و دەڤەرانەی دەکەونە دەرەوەی سنوورە ویناکراوەکانی سلێمانییەوە. دەمەوێت بڵێم ئەو دیاردەیە شتێکی باوە و هەموو کەس قبووڵی دەکات. بەڵام بەشێکی زۆری ئەو رقەی شارچێتی بەرهەمی هێناوە، زادەی نەزانییەکی قووڵە دەربارەی هەولێر وەک شار و هەولێرییان وەک دانیشتوانی ئەو شارە.

ئایا ئەو لەخۆباییبوونەی سلێمانییان دەربارەی شوناسی خۆیان هەیانە لە ڕۆشنبیریی و دامەزراوە ڕۆشنبیرییەکاندا بەرجەستەکراوەتەوە؟ یان ئەو دیاردەیە شتێکی زۆر ئاساییە وەک لە زۆربەی شار و دەڤەرەکانی جیهاندا هەیە و شایانی تێڕامان نییە؟ ئایا تۆ لەو باوەڕادایت کە وەک چۆن سێلمانی بەدەست قەیرانی هەڵئاوسان و فووکردنە شوناسی خۆیەوە دەناڵێنێت و هەموو ئەوانەی لە دەرەوەی شەقامی شەست مەتریدا نیشتەجێن، کە سنوورەکانی شار دیاریدەکات، بە نەزان دەزانرێن، بەهەمان شێوە هەولێریش بەدەست نەبوونی شوناسێکی تایبەت بە خۆیەوە گیرۆدەیە؟ ئەدی ڕۆڵی ڕۆشنبیران

له دارمانی هەموو ئەو پردانەی ئەم دوو شارە کوردییە پێکەوەگرێدەدەن لە چ ئاستێکدایە؟ ئەگەر جاران دیگەڵە سنووری ئەو دوو خێڵنشینە کوردییە بوو، کە یەکتریان و ئێمەیان دەکوشت و ئاوارەدەکرد، ئەمڕۆ سەدان سنووری دیکەی وەهمی لە جێگەیان قووتکراونەتەوە، چی بکەین بۆ سڕینەوەی ئەم سنوورانەی کە بە بڕوای من زیاتر لە هزرماندا بنیاتنراون وەک لە سەر خاکی نیشتیمانەکەمان، بەڵام جەستەی جڤاتی کوردییان هەلاهەلاکردوە؟

هەندرێن: لە بەرایڕا دەخوازم بێژم کە لە روانگەیەکی کۆمەڵناسییوە نوکتە کردن، شۆخیکردن و خۆ بە زانا زانینی دانیشتوانی شارەکان لە بەرانبەر شێوازی ئاخەوتن و جووڵە و سروشتی گشتی یەکتردا، دیاردەیەکە هەر لە نێوان هەولێر و سلێمانیدا نییە، بەڵکو لە نێوان زۆرینەی شارە گەورەکان و نێوان وڵاتاندا هەیە. هاوکاتیش ئەو دیاردەیە تەرزە پەیوەندییەکی جڤاکییە؛ واتا ئەو دیاردەیە جۆرێکە لە دەربڕینی مەیلە پێویستییەکانی جڤاکی. بەڵام کاتێک ئەو دیاردەیە جڤاکییە، وەک ئەوەی کە لە دوای فەرمانڕەوایی میرنشینەکانی پارتی و یەکێتییدا، دەترنجدرێتە ناو سیاسەت و دیمەنی رۆشنبیریی و دەبێتە بەشێک لە شەڕی سڕینەوەی رەهەندی جیاوازی و شێوە ژیانی ئەویتر، ئیتر ئاستی گفتوگۆی شۆخیکردن، کە شتێکی سروشتییە لە مجگێز و چەشەی مرۆڤگەل وەک بوونەوەرێکی جڤاکی، تێدەپەڕێنێ و دەبێتە نەخۆشییەک لە رقهەڵگرتنی خەڵکانی نێوان شارەکان. بەمجۆرە، وەک تۆ ئاماژەت پێکرد، لە دوای شەڕی خۆکوژی نێوان ئەو دوو حیزبە کوردییەوە، دیاردەی ئەو نوکتە لەسەر یەکتر کردن و شۆخییانەی نێوان هەولێر و سلێمانی، کە رژێمی سەددام هەوڵێکی زۆری دا بۆ قووڵکردنەوەی ئەو دیاردەیە، وەلێ بە هۆی ئاگایی خەڵک لە گەمە ئاشکرایەکانی رژێم، نەگەیشتە ئاستی رەتکردنەوە و لێکترازانی پەیوەندییەکانی نێوان ئەو دوو شارە. لێ ئەو دیاردەیە دوای قووتکردنەوەی دوو میرنشینی حیزبی لەو دوو شارەدا، دابڕانێکی روحی، رۆشنبیریی و جڤاکی لە نێوان هەولێر و سلێمانی دروستکرد. لەوەش سامناکتر، ئەو دیاردەیە هەر لە ئاستی خەڵکانی وابەستە و چەکداری ئەو دوو حیزبە نەمایەوە، بەڵکو رۆچووە ناو پێکهاتی کۆمەڵایەتییەوە. لێرەدا لەبەر نەبوونی بوار نامانەوێ ئەو نموونانە نمایشبکەین، کە بە هۆی راوەدوونانی خودی چەکدارە سادە و مەنسوولەکانی پارتی و یەکێتیی لە سلێمانییەوە بۆ هەولێر، بە پچێچەوانەشەوە، چۆن لە لایەن چەکداران و خەڵکی ئاسایی ئەم شار و ئەو شارەدا، تووشی پێ رابواردن و سووکایەتی پێکردن دەبوون. لەبۆیە ئێستا ئەو دیاردەیە گەیشتۆتە ئاستێک، کە لە کن خەڵکی هەولێردا ، بەتایبەتی چەکدار و لایەنگرانی پارتییەوە، شاری سلێمانی و دانیشتوانەکەی وەک نەتەوە و کۆمەڵگایەکی تر سەیر دەکرێ، بەهەمان شێوەش، خەڵکانێکی زۆری یەکێتیی و بگرە نووسەرە "گەورە و مەزن"کراوەکانی ئەو شارەش، هەولێر و هەولێرییەکان وەک شارێکی ناکوردی؛ ناشار؛ نەخوێندەوار؛ دواکەوتوو دەبینن. لێرەوە ئێمە رووبەڕووی ئەقڵێکی پەرادۆکسالی کۆمیدی/تراژیدی دەبینەوە، کە لە لایەک ئەو نووسەر و سیاسەتکارانە باسی گوتاریی نەتەوایەتی، رەتکردنەوەی بە پیرۆزکردن، کرانەوەی رۆشنبیریی کوردی و ... هتد دەکەن، کەچی هاوکاتیش وەک مێگەلێکی وابەستەکراوی حیزبی لە ئاستی حیزبێکی ناوچەیی و وابەستەیی گەڕەکێک و شارێکدا، گیریان خواردووە. بە کورتی ئەو دیاردە بێزەوەرەی کە لە نێوان ئەو دوو شارەدا هەیە، مەترسییەکەی لەوەدایە کە ئەمڕۆ بەناو رۆناکبیرە "شێخ" و "دەروێش"، "فەیلەسوفە "مەزن" و "شاگرد"ەکانی شاری سلێمانی هێندەی وابەستەی لاسایکردنەوەی زمانی رۆشنبیریی فارسیی و عارەبین، هێندە هەست بە هۆگریی ناکەن لەگەڵ شێوە ئاخاوتنی هەولێر و زاراوەی ژووروو، یان نەریت و خاسڵەتە جیاوازەکانی خەڵک. بە پێچەوانەکەشی، زۆرینەی مەنسوول و رۆشنبیرە دەم هەراشەکانی دەڤەری هەولێر و دهۆک ، ئەوەندەی مجگێزیان لەگەڵ زمانی عارەبی و تورکی؛ لاساییاکردنەوەی هونەر و کولتووری ئەو نەتەوانە، دەکولێ، هێندە لەگەڵ خاسڵەتی خەلک و شێوە پەیڤینی دەڤەری سلێمانی چێژ وەرناگرن.
سەبارەت بەو سەردانەی کە لە کتێبی "گوڵنارەکانی شوێنپێ لە باخچەکانی تاراوگەدا" لێی دواوم، پەیوەندی بە خودی کەسایەتی کاک رەوف بێگەردەوە نییە، بەڵکو پەیوەستە بەو دیمەن و بیرۆکانەی

که لەو سەردانەی "دەزگای پەخشی سەردەم"دا، لای من گەلاڵە بوون. ئەمن لە سەرەتای کتێبەکەمدا وتوومە، کە من ئەو دیمەن، یاد و بیرۆکانە دەچنمەوە، کە نیگای تاراوگەیی من سەرنجکێش دەکەن. لەبۆیە من پێوانەکارێکی راسپێردراو نیم، کە دەبێ، وەک ئەرک، بۆ نموونە، باسی سەرتاپای ئەو ئیش و کتێبە باش و لایەنە خزمەتگوزارییەکانی "دەزگای پەخشی سەردەم" بکەم. من دەزانم ئەو دەزگا و چاپەمەنییە، وێڕای لەبەرچاوگرتنی چاپکردنی کتێبی باش، وەلێ ناکرێ چاوپۆشی لەو دیاردە نالەبارانەی ئەو دەزگایانە بکەین. بۆ وێنە، بۆ بەڕێوەبەرانی ئەو دەزگایانە زۆرێک لەو کتێبانەی کە چاپیدەکەن، پێوانەی برادەریی، لایەنگیریی حیزبی و ... هتد، بەناوی خزمەتی زمان و کولتووری کوردی، بە خەڵک دەفرۆشن؟ بۆ دەبێ بەڕێوەبەر و سەرپەرشتکارانی ئەو دەزگا و چاپەمەنییانە، چەندان جار و بە شێوەی جۆرا و جۆر کتێبەکانی خۆیان و هاوڕێ و ... چاپکەنەوە و هەرچی بە خۆیان بینووسن بە زووترین کات چاپی بکەن، کەچی نووسەرێکی گەنج و ناهاوڕێیەکانیشیان، تاکوو کتێبێکی بۆ چاپبکەن، دەبێ بە ساڵ چاوەڕی بکا؟ لێرەوە من نە کێشەیەکی تایبەتیم لەگەڵ "دەزگای پەخشی سەردەم" هەیە و نە لەگەڵ نووسەرە کارمەندەکانی. وێڕای ئەوەش، نابێ ئاماژە بەوە نەکەم، کە ئەو دەزگایە، کتێبێکی چکۆڵەی من، "مەهاباد لە ئۆلۆمپیادەکانی خوادا"([1])، زۆر بە دەست و برد چاپکرد. بەمجۆرە ئەو بەشەی کە تایبەتە بە سەردانی "دەزگای پەخشی سەردەم"، گرێدراوە بە کۆی ئەو تێڕوانینانەی کە من لەسەر وێنای رابردوو و ئێستای ئەو شارەدا وروووژاندوومە. ئەو کارەی منیش بێبەرییە لە کێشەیەکی تایبەتی خۆمەوە، هاوکاتیش من لەو کەسانە نیم، کە روانگەیەکی بەرتەسکی وەک شارچییەتی و پەیوەندی کەسایەتی، بکەمە پێوانە بۆ هەڵسەنگاندنی بابەتێکی گرنگی لەم چەشنە. وێڕای ئەمەش،من پێش ئەو سەردانەم بۆ "دەزگای پەخش و بڵاوکردنەوەی سەردەم"، نە لە نزیکەوە ئەو نووسەرە بەڕێزانەم بینیبوو، نە کێشەیەکی تایبەتیشم لە دوور و نزیکەوە لەگەڵیان هەبووە و هەیە. هاوکاتیش حەز دەکەم بە راشکاوی بێژم کە مەبەستی من لەو بەشەی کە لە کتێبی "گوڵنارەکانی شوێنپێ..."دا تایبەتە بە دیمەنی ئەو شارە بەنازە، گلەیی و گازاندەیەکی کەسایەتیانەی من نییە لەو نووسەرە بەڕێزانەی "دەزگای سەردەم" و خودی کاک رەوف بێگەردیش، بەڵکو مەبەستی من جۆرە نمایشکردنێکی ئەو دید و روانینە هەمەڕەنگە مێژوویانە بوو کە لەو سەردانەدا لە زەینم گەلاڵە بوون، وەک وروووژاندنێکیش، حەزمکرد بەو تێڕامانەوە یادەوەریی ئەو شارە بلاوێمنەوە. بە دیوێکی تریش، لە نیگایەکی هزری مێژووییەوە، حەمزکرد گۆڕان، جیاوازیی و ناکۆکییە رۆشنبیریی و سیاسییەکانی نێوان هەنووکە و رابردووی ئەو شارە رووبەڕووی یەکتر بکەمەوە.

وەلێ لەو سەردانەدا منێک، کە یەکەم جارمبوو شاری سلێمانی و ئەو نووسەرانەی "دەزگای سەردەم" ببینێ، کەچی بە هۆی ئەو کەش و هەوایەی کە لە دیداری ئەو دۆستانە هەستم پێکرد، ئەو دەردە کوشندەم بەدیکرد، کە وەک وتمان، لە نێوان هەولێر و سلێمانی بۆتە دیاردە. هەر بۆیە من خۆم بە ئازاد دەزانم لە ژیانێک بدوێم، کە شوێنپێی خۆی لە یادەوەریی مندا هەیە.

لەوەش خەمینتر، کە مرۆڤ لە هەولیرەوە دەچێتە سلێمانی هەر لە بازگەی "دێگەڵە"وە، کە سنووری نێوان ئەو دوو دەسەڵاتە حیزبییەی ینک و پدک دیاریدەکا، هەتا دەگاتە پەیوەندییەکان لەگەڵ خەڵکی ئاسایی، پاسەوان و نووسەران، هەستدەکا سەردانی وڵاتێکی دیکە و خەڵکێکی دیکە دەکا؛ واتا لە هیکرا هەست بە بیانی خۆت دەکەی لەو شارەدا. هەڵبەت بە دڵنیاییەوە دەبێ بۆ زۆرێک لە خەڵکی سلێمانیش هەمان هەست دروست بێ. بەڵام ئێمە ئومێدخوازین، کە دوای یەکگرتنەوەی ئەو دوو ئیدارەیە، کە هێشتا لە راگەیاندندا ماوەتەوە، برینەکانی ئەو لێکدابڕانە سارێژ ببنەوە. لێرەوە کە تۆ هەستت کرد بە دەستی دەسەڵاتی هاوزمانەکانت، شوێن و خەڵکی وڵاتەکەت، لێکدابڕاون، ئیتر تاراوگە بوون لەناو خودی کولتوور و شوێنی خۆتدا تەنگت پێهەڵدەچنێ، بەمجۆرە کارەساتی گوتاریی

---

[1] بۆ بینینی ئەم کتێبە، کە بریتییە لە کۆمەڵێک شیعر و چاوپێکەوتن لەگەڵ (سەلیم بەرەکات)دا، لە وەرگێڕان و ئامادەکردنی (هەندرێن) بڕوانە بەشی پەرتووک لە:
http://members.chello.se/handren

نەتەوایەتیش دەستپێدەکا. چونکە ئیتر قسە کردن لەسەر بوونی گوتارێکی یەکگرتووی زمان، کولتوور، جڤاک و سیاسی... تەنیا لە ئاستی خەیاڵاندن دەمێنێتەوە.

لەوەش بگوزەرێین، بۆ نموونە سەردانەکەی من بۆ "دەزگای سەردەم" هاوکاتی رووداوە بێزەوەرەکەی "شێخ زانا" بوو، لەو سووکەڵە باسەی کە لە نێوان ئامادە بووانی ناو نووسەرانی "دەزگای سەردەم" هاتە کایەوە، کاک هەڵکەوت عەبدوڵا، کە بە هۆی بەسەر بردنی ژیانێک لە دانمارک، باش دەزانێ کە چۆن پەنابەران بە دەستی دەمارگیریی خەڵکانێکی زۆری وڵاتانی رۆژئاوا دەتلێنەوە، بوونی وەک کەسێکی کارا لەو دەزگایەدا، هەروا تاکە کەسیش بوو کە پێشتر ئاشنای یەکتر بووین و لە گۆڤارەکەی "یەکگرتن" بابەتم بڵاوکردبۆوە، کەچی کاتێک، کە دەیویست بە جۆرێک ئەو پێشهاتەی شێخ زانا بە دەرهاوێشتەیەک بۆ شوێنگەیەکی تایبەت ببەستێتەوە، بە دەم سەیر کردنی منەوە، دەویست پێشهاتەکەی شێخ زانا وەک تەرزە دیاردەیەک لە هەولێر شیبکاتەوە. لێرەدا بە ***جەختکردنەوە*** دەڵێم، کاتێک کاک هەڵکەوت، کە لە رێگای "ریفراندۆم"ەوە زۆری هەوڵدا خواستی دەوڵەتی کوردی بە ئەمریکا و جیهان بناسێنێ، دەیویست پێشهاتەکەی شێخ زانا بە رەنگدانەوەیەک لە پێکهاتی هەولێر ببەستێتەوە، کە **رەنگە** ئاوڕدانەوەکەی لە من دوور بێ لە ئاگاییەکی مەبەستدار؛ واتا ئەوە رامانی منە. لێ وێدەچێ بە هۆی کەڵەکەبوونی یادەوەریی و تێپەڕین و فەرامۆشکردنی رووداوە فرەکانی ناو کوردستان بێ هیچ خوێندنەوەیەک، ئەو زۆرێک لەو نووسەرانەی کە خۆشیان بە کۆمەڵناس و لێزانی ماریفەی نوێ دەزانن، دەبێ ئاگایان لەوە نەبێ کە ساڵانێکی زۆر "جوندی ئیسلام"ی سەر بە مەلا کرێکار(لەو دەمەدا، ناوی ئەو هیزە تاریکە تاڵیبان ئاسایەم لە یاد نییە!)، فەرمانڕەوایی بەشێکی زۆری دەڤەری سلێمانییان دەکرد، هەروا خوا هێرشەکەی ئەمریکا و بابە گەورەمان جۆرج بۆش بۆ عەمر درێژ بکا، ئەگینا شاری سلێمانیش، کە کاکە هەڵکەوت و زۆرێک لە هاوڕێکانی پێیان وایە شارێکی مۆدێرنی کوردستانە، لە بن دەستی دەسەڵاتی "جوندی ئیسلام" بوو! هەڵبەتە بە لای زۆرێک لە خەڵکی ئاسایی و نووسەرانیشەوە، وەک خۆم لە دەمیانم بیستووە، رووداوەکەی شێخ زانا، بۆ هۆکاری پاشکەوتووانەی خەڵکی هەولێر دەگێڕنەوە. بۆیە مەبەستمە بڵێم، ئەو نزم سەیر کردنە بۆ هەولێر، هەر تەنیا کێشەیەکی تاکەکەسەکان نییە، بەڵکو دەگەڕێتەوە بۆ ئەو روانگە دەمارگیرییەی کە لە زەینی توێژێکی فرەوانی کۆمەڵگای کوردیدا کارایە. ئەو دیاردەیەش، لێرە و لەوێ، لە کۆمەڵی ئێمەدا، خۆی وەک دیاردەیەکی شۆڤینی و رەگەزپەرستی بەدیار دەخا. هەر بۆیە ئەو کێشەیە هەر لە نێوان سلێمانی و هەولیردا نییە، بەڵکو پەلی بۆ هەموو ناوچەکانی تریش کێشاوە. بۆ نموونە، لە شاری هەولێر و سلێمانی دەیان ناو و ناتۆرە و نوکتەیان لەسەر ئاوارەکانی گەرمیان و کەرکوک و دەڤەرەکانی تر دروستکردووە. ئایا ئەگەر خەمی گوتاری نەتەوەیی بە ئەرکی خۆمان بزانین، گفتوگۆیەکی ئاوەڵا لەسەر ئەو ئاستەنگە، پێویست نییە؟ ئایا ئەو دیارەیەی نوکتەبازییەی نێوان خەڵکی شارەکانی کوردستان، راستییەکی راشکاو نییە؟ بەهەمەحاڵ، دیسان دەڵێم، مەبەستم لە ئاماژە کردن بە دیاردە و رووداوانەی سەرێ، هچ نیازێکی کەسایەتیانەی لە پشتەوە نییە، بەڵکو مەییلی من هەڵوێست وەرگرتنە لە مەترسی پەرەسەندنی ئەو دیاردە بەرچاوەی نێوان شارەکان. لەبۆیە من پێم وایە، رۆناکبیر دەبێ لە روانگەیەکی فرە رەهەندییەوە مامەڵە لەگەڵ ئەو جیاوازیانە بکا، کە لە نێوان کولتوور و شێوازی ئاخاوتنی شارەکانی کوردستانەوە هەیە. هەروا دەبێ ئەو جیاوازیانە وەک دیاردەیەکی کارا لە کولتووری کورد فامبکا. چونکە دەکرێ ئەو فرە شێوە ئاخاوتن و کولتوورانەی ناو جەستەی کوردی، هاندەر بن بۆ رەنگینکردنی گوتاری رۆشنبیریی کوردی. لەبۆیە بەلای منەوە، ئەرکی رۆناکبیران رێگەگرتنە لە زیاتر قووڵبوونەوەی ئەو لێکترازانە جڤاکی و کولتووریانەی، کە ئەو دوو حیزبە لە ماوەی ئەو شانزە ساڵەی فەرمانڕەواییاندا بە رەفتارە دزێوەکانیان توانیان لە روح و ئاوەزی خەڵکانی نێوان هەردوو شار و دەڤەرەکانی تر بیچێنن. کەواتە بەر لە هەموو کارێک، دەبێ ئەو وەهمە سیاسی و رۆشنبیرییانە رووتبکرێنەوە، کە لە ئاستی مەنسوولە سیاسیی رۆشنبیرییەکاندا، لە ژێر دەمامکی حیزبگەرایی و چەمکگەلی بریقەداریشەوە، بەرهەمدەهێنرێتەوە.

گوتاری نەتەوە لە کردەی زماندا رەنگدەداتەوە. بەمجۆرە کاتێک رۆناکبیرێک کە لە رێگای زارقەڵەباڵغی زاراوەگەلی نوێباووە بەشداریدەکا لە دیاردەی کولتووری شارچییەتی، دەبێ دێوجامە

چاوەشەکارەکەی تووڕهەڵبدرێ . چونکە ئەو تەرزە کەسانە کە بە هۆی ئەو زاراوەگەلە لەناو خەڵکانی سادە و بگرە خۆ بەخوێندەوار زانە نەخوێندەوارەکانیش بە هەڕمێن دەبن، دواجار زمانی نووسین چلکن دەکەن و بەمەش ئاستەنگەکانی رۆشنبیریی قەتیسماو تر دەکەن. لێرەوە ئەو چەشنە نووسەرە، کتومت بەو مەنسوولانە دەچن، کە خۆیان گەندەڵ و سیاسیی بازرگانن، کەچی لەبەرانبەر خەڵکدا وەک پاڵەوانێک لە کێشەی لەناوبردنی دیاردەی گەندەڵی، نادادپەروەریی، کوردایەتی، یەکێتی و... هتد دەدوێن. بەهەمە حاڵ، لێرەدا لەوە زێتر بواری رۆچوونە ناو ئەو بابەتە شاگرنگەمان نییە.

لێ سەبارەت بە "قەیرانی هەڵئاوسان و فووکردنە شوناس"ی شاری سلێمانی و هەولێر، بە کوردی و کورتی، من وادەبینم، کە دوای هەڵگیرساندنی شەڕی خۆکوژییەوە، هەولێر، بە هۆی ئاو پێکهاتە ئاڵۆز و هەڵکەوتە جوگرافییەکەیەوە، کرا بە قوربانی و جەستەکەشی لە نێوان پارتی، یەکێتی، ئیسلامییەکان، تورکمان و ئەو خێڵانەی کە کۆنە جاش بوون و لەناو ئەو حیزبانە قەیدکرانەوە، دابەشکرا. کەچی سلێمانی، بەهۆی باری جوگرافی، مێژوویی و قوورسایی تاکە پێکهاتەی نەتەوەیی و حیزبییەوە، بەختی لە وێرانبوونی بە دەست ئەو ململانێیە حیزبییە باشتر بوو. وەکوو تر، ئەو جیاوازەییەی کە لە سلێمانی دا هەیە لە دیاردەیەکی رووکەشی پفکراو زێدەتر هیچی تر نییە. سەرتاپای شارەکانی کوردستان لە کۆمەڵێ گرفت دەتلێنەوە، کە سەرەکیترین ئاستەنگن لە هەناوی جڤاکی کوردیدا. وێڕای ئەوەی کە سیمای شاری کوردی ئەمڕۆ تەنیا بە بچمی زبری نێرسالاری داگیرکراوە. هاوکاتیش هەولێر و سلێمانی وەک پێشانگایەکی بێسەر و بەری ترومبێل و جرت و فرتی ماشین و بارەگای حیزبی دەچن، رووخساریشیان بەو شێوازە تەلارسازییە بە بازاڕکراوەی کە ئەمڕۆ کۆمپانیا بازرگانەکانی تورکان لە رێگای بازرگانە سیاسییەکانی کوردەوە، وێرانکراوە. هاوکاتیش دار و دیوارەکانی شار بە ریکلامی تەلەفۆن و نووسینی پووچ بێزەوەر کراوە. هەرچی دیمەن و رەنگی خۆماڵی و هارمۆنیی خانوو، شەقام و دار و دیواری شارەکانە، خەریکە مەحف دەبنەوە. لەبۆیە ئەو قەیرانەی، کە تۆ لەمەڕ هەردوو شار ئاماژەی پێدەکەی، ئەوە قەیرانێکە لە بنەڕەتدا لە ئاوەز و پێکهاتی گوتاریی رۆشنبیریی و سیاسیی ئەمڕۆی ئێمەدا رەگئاژۆیە، نەک تەنیا خودی شووناسی ئەو شارانەوە. کاتێک حیزبی کوردی پاش شانزە ساڵ لە خاوەن دەسەڵاتی خۆی و هاوکاتیش بانگەشە کردنە زۆرەکانی بۆ "حوکمەتێکی مەدەنی و کۆمەڵگایەکی مەدەنی تاقانە"، کەچی نەک هەر نەیتوانیبێ زمانی پەروەردە و پەیوەندییەکانی نێوان جەستە و روحی شارەکان و ... هتد دابڕێژی و بە ستاندار بکا، بەڵکو بنەما جڤاکییە سروشتییەکانی پێشووی نێوان ئەو دوو شارەشی وێرانکردبێ، ئیتر نەک هەر سلێمانی و هەولێر لە قەیرانی هەڵئاوسانی شووناس دەناڵێنن، بەڵکو سەرتاپای ژیانی کوردییش بە دەست ئەو وێرانکارییەی، کە لە ئاستی دەرەکی و ناوەکی لە ئارادایە، دەتلێتەوە؟

لە کۆتاییدا، ئەرکی رۆناکبیر ئەوەیە، کە وەک سەرەتایەک، دەست بەو وردە دەمارە جڤاکی و کولتووریانەی نێوان شار و دەڤەرە لێکدابڕێنراوەکانی کوردستانەوە بگرێ، کە بە هۆی هاوچارەنووسییەک و هاوخوێنییەکی زگماکییەوە، هێشتا ویستی سۆزێکی نەتەوایەتیان تێدا ماوە. هاودەمیش بە ئاگاییەک لە خەمی ئاییندە، کار لەسەر خەملاندن و وزە بە بەردانەوەی ئەو دەمارە زیندووانە و پەیوەندییە جڤاکییانە بکا، کە بە هۆی رقی حیزبی و کوشت و کوشتاری نێوان حیزب و خێڵەکان و ... هتد، چاوەشەکراوە. دواجاریش بە جەختکردنەوە دەڵێم، کە ئەمڕۆ پێویستە رۆناکبیری کورد ئەو پەرادۆکس و ئاڵۆزیانەی کە ناخ و مێشکی تەنیوەتەوە لە رێگای گفتوگۆیەکی کراوەوە چارەسەر بکا، نەک هەر لە مەجلیسی هاوڕێیەکانیدا بیاندرکێنێ و لە ئاستی نووسین و رووبەڕووبوونەوەش لەگەڵ کۆمەڵ، خۆی وەک پاڵەوانێکی نەتەوەیی و رۆشنبیریی نمایشبکا. لەبۆیە ئاستی رۆناکبیری کورد دەبێ لە روانگە جیاوازەکانەوە بە ئاوەڵایی قسە لەسەر ئەو ئاستانگانەی کە هەتا دێ قووڵتر دەبنەوە بکا. چونکە یەکێک لەو هۆکردانەی کە بۆتە کۆمەکی ئەو قەتیسمانەی کۆمەڵگای ئێمە، لەو روحە داخراوەی کۆمەڵگا و رۆناکبیری کوردەوە ئاو دەخواتەوە. ئەوە گفتوگۆی بەڵگەدارە کە وادەکا بڕوا ونەریتە چەقبەستووەکانی کۆمەڵ شل بێتەوە و وەرچەرخێن.

ماوێتی